

Identifying the stages of visual and auditory aesthetic development in students based on their gender

Ahmad Bayat¹, Khosro Rashid², Rasoul Kord-Noghabi³, Abolghasem Yaghoobi⁴

1. Ph.D Candidate in Psychology, Faculty of Economic & Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: a.bayat@eco.basu.ac.ir

2. Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Economic & Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: khosrorashid@basu.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Economic & Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: rkordnoghabi@basu.ac.ir

4. Professor, Department of Psychology, Faculty of Economic & Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. E-mail: yaghoobi@basu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article history:

Received 09 April 2022
Received in revised form
09 May 2022
Accepted 12 June 2022
Published online 23
September 2022

Keywords:

Aesthetic Development,
Visual Aesthetic,
Auditory Aesthetic

ABSTRACT

Background: The aesthetic ability of individuals and their aesthetic development has been considered in various studies. However, it is important to pay attention to this issue during the stages of aesthetic development, and what changes occur in terms of visual and auditory aesthetics.

Aims: In this regard, the main aim of this study was identifying the stages of visual and auditory aesthetic development in students.

Methods: The design of this study was developmental and cross-sectional. 300 students from Tuyserkhan were selected by stratified cluster sampling. Data were collected by interview using a researcher-made instrument. During the interview, participants' responses to visual and auditory stimuli were recorded and then analyzed by content analysis. Data were analyzed using the Chi-Square test.

Results: The results of this study showed that the visual aesthetic ability developed in 5 steps: objectivism (7 to 9 years), sensory (9 to 11 years), emotional (11 to 13 years), interpretive (13 to 15 years), and response/ practical (15 to 17 years) and their auditory aesthetic ability developed in 5 steps: objectivism (7 to 9 years), analytical (9 to 11 years), sensory-emotional (11 to 13 years), practical (13 to 15 years), and symbolic (15 to 17 years). The results of the Chi-Square analysis showed that the difference in the frequency of identified categories is also significant ($P < 0.001$). But there was no significant difference between girls and boys in terms of visual and auditory aesthetic development ($P < 0.001$).

Conclusion: The aesthetic ability of students in each age group is different from the periods before and after that age group, and it is subject to change and transformation. Aesthetically, people look at the phenomena of their surroundings from a different perspective. Of course, there are not many gender differences in this regard. Applying these findings to the educational system can improve the quality of planning and better service delivery.

Citation: Bayat, A., Rashid, Kh., Kord-Noghabi, R., & Yaghoobi, A. (2022). Identifying the stages of visual and auditory aesthetic development in students based on their gender. *Journal of Psychological Science*, 21(115), 1315-1337. <https://psychologicalscience.ir/article-1-1655-fa.html>

Journal of Psychological Science, Vol. 21, No. 115, October, 2022

© 2021 The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.21.115.1315](https://doi.org/10.52547/JPS.21.115.1315)

✉ **Corresponding Author:** Khosro Rashid, Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Economic & Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

E-mail: khosrorashid@basu.ac.ir, Tel: (+98) 9122091945

Extended Abstract

Introduction

Discussions such as what beauty is, 'how' and 'why' about aesthetic perception, neuropsychology of beauty, and analysis of the beautiful aspects of a particular creature such as a flower or a work of art, are all topics of aesthetics (Rashid & Bayat, 2019). Attention to aesthetic development and its various aspects is very important. Hausen (1983) identified five thought patterns about beauty according to the extent to which people are exposed to works of art (Rashid et al., 2008). These five patterns are presented as stages of aesthetic development: 1) Descriptive Viewers, 2) Constructive Viewers, 3) Categorical Viewers, 4) Interpretive Viewers, and 5) Recreative Viewers. In 1978, Parsons provided a model for aesthetic development. He identified these steps based on the answers and based his work on Piaget's theory of cognitive development and Kolberg's theory of moral development. The five steps that Parsons has proposed for aesthetic development are as follows: 1) Interest: This stage includes the response of preschool children. At this stage, people's attention is drawn to the subject and color of the phenomena; 2) Beauty and Realism: This stage determines the response of primary school children, which is related to the reality and beauty of painting; 3) Expression or Clarity: This stage is the adolescents' response and judgment about the whole painting; 4) Size and Shape: At this stage, viewers pay attention to the properties of shapes in the work; 5) Independence or Self-Obsession: At this stage, the viewer gives independent answers and does not limit them to the norm and habit (Parsons et al., 1987).

The visual aesthetic is the ability to better understand visual perceptions such as statues and paintings, buildings, and the like, which change a person's mood and perspective. The main criteria of beauty in architecture are: 1) Form and Face: Form is one of the main criteria of beauty, which is in two groups regular forms and irregular forms. The regular form is subject to geometric laws, but the irregular form lacks a definite structure and is unpredictable. 2) Color: The effects of color on the viewer are a function of three factors: the place where the color is used, culture, and

psychosocial factors. 3) Signs and Symbols: The spiritual content of a symbol can be expressed in architecture in various ways; like paying attention to colors, paying attention to the type of materials in the structure of the building, and lighting. 4) Decoration: An important element in architecture that has more of an external dimension than meaning and may not have a semantic dimension at all and is an emphasis on form (HajiHosseininejad, 2015).

Auditory aesthetic means paying attention, receiving, and responding to auditory stimuli. More than anything else in this field of aesthetic music is very important. Music is a universal language that is used in many social groups and can be felt in natural situations. The music is related to percussion, and it can be found in rivers, vibrating strings, winds, hammer blows, and even piano keystrokes. In fact, all of these are codes and keys that indicate music (Hargreaves, 2013). Auditory aesthetic deals with how music can be received at all levels of consciousness and acts as a sensory stimulus to the body and mind. The effects such as changes in heart rate, blood pressure, nervous and hormonal systems, as well as changes in stress, sadness, and mood, are all due to the aesthetic role of music in human life. Some of the aesthetic effects of music are: 1) having different rhythms, undertones, resonances, and frequencies. 2) Music organizes time in such a way that one can even notice mental conflicts. 2) Music has a socio-cultural background. 4) Previous associations are evoked with music and the memories and feelings associated with their return to the person's current level of perception. 5) Music is a non-verbal link. 6) Music, silence in music, and the ups and downs in it have their own beauty (Rashid & Bayat, 2019).

Method

Research plan and participants: The research method was developmental and cross-sectional. Following Rashid et al. (2014), five age subgroups (7 to 9 years, 9 to 11 years, 11 to 13 years, 13 to 15 years, and 15 to 17 years) were examined. In this study, there are two gender groups and two groups of visual and auditory stimuli. A total of 15 students were placed. Therefore, the sample included 300 students. Using the cluster sampling method, subjects were selected

from different schools in different grades and courses. Data were analyzed by SPSS-25 software using descriptive statistics and inferential statistics (Chi-Square).

Instrument: To study the development of visual and auditory aesthetics, a researcher-made tool was used, which was accompanied by an interview. The focus of this interview was based on the theoretical and empirical background (Parsons et al., 1987; Rocha, Peixoto, & Jesus, 2020; Hausen, 1983) about aesthetics and its development. Students were interviewed after being presented with 17 visual and auditory stimuli. These stimuli include 9 cards of various images and 8 auditory files. The validity of the visual and auditory stimuli used in this study was confirmed by the content method and the coefficient of agreement between experts (CVI = 0.74). In this way, 5 art and architecture experts, 5 psychologists, and 4 Ph.D. students were asked to say whether the participants' perceptions, explanations, interpretations, and other responses to any of the visual/auditory stimuli selected can aesthetics be examined in them or not? A retest method was used

to determine the reliability. In this way, the content of the interview of 20 participants was determined at two-week intervals and two times, then the level of their aesthetic development (based on the explanations, interpretations, and answers) was determined. By calculating the correlation coefficient between the two executions, the coding reliability coefficient was obtained ($r = 0.71$; $P < 0.05$).

Results

Demographic and descriptive findings of the participants are given in Table 1.

Table 1. The Ethnicity of the participants in this Research based on Gender

Ethnicity		Lor	Tork	Kord	Fars	Other	Total
Gender	Girl	39	25	21	53	12	150
	Boy	35	29	20	55	11	150
Total		74	54	41	108	23	300

Table 1 shows the demographic indicators of the participants. The highest frequency of ethnicity is related to Fars (108 students) and the lowest is related to others (23 students).

Table 2. Chi-Square test to identify the aesthetic characteristics of male and female students in visual stimuli

Age Group	Gender	Frequencies	Objectivism	Sensory	Emotional	Interpretive	Practical	X ²	Sig
7 to 9	Girl	Frequency	547	412	316	216	185	240.00	0.001*
		Frequency	547	412	316	216	-	145.41	0.001*
	Boy	Frequency	545	422	320	220	199	214.19	0.001*
		Frequency	545	422	320	220	-	237.41	0.001*
9 to 11	Girl	Frequency	421	486	411	355	241	210.00	0.001*
		Frequency	421	486	411	355	241	192.52	0.001*
		Frequency	421	486	411	-	-	114.76	0.001*
	Boy	Frequency	411	468	402	349	232	202.46	0.001*
		Frequency	411	468	402	349	232	185.55	0.001*
		Frequency	411	468	402	-	-	104.60	0.001*
11 to 13	Girl	Frequency	217	330	576	261	195	240.00	0.001*
		Frequency	217	330	576	261	195	132.27	0.001*
		Frequency	217	330	576	261	195	114.36	0.001*
		Frequency	217	330	576	-	-	108.07	0.001*
	Boy	Frequency	220	333	580	254	82	237.88	0.001*
		Frequency	220	333	580	254	182	140.65	0.001*
		Frequency	220	333	580	254	182	121.40	0.001*
		Frequency	220	333	580	-	-	109.11	0.001*
13 to 15	Girl	Frequency	233	301	387	550	402	237.14	0.001*
		Frequency	233	301	387	550	402	142.16	0.001*
		Frequency	233	301	387	550	-	124.57	0.001*
	Boy	Frequency	211	310	390	541	548	242.26	0.001*
		Frequency	211	310	390	541	548	145.53	0.001*
		Frequency	211	310	390	541	-	108.30	0.001*
15 to 17	Girl	Frequency	105	204	336	374	552	242.74	0.001*
		Frequency	105	204	336	374	-	161.47	0.001*
	Boy	Frequency	114	213	347	380	548	237.18	0.001*
		Frequency	114	213	347	380	-	158.98	0.001*

[Downloaded from psychologicaleducation.ir on 2022-10-19]

[DOR: 20.1001.1.17357462.1401.21.117.8.2]

[DOI: 10.52547/JPS.21.115.1315]

* P<0.01

Table 2 shows the findings of the Chi-Square test to examine the significance of the differences in the frequencies of the content interpreted in the visual stimuli of different age groups in girls and boys. The self-calculated coefficients with a confidence level of 0.99 are significant for comparing the frequencies of

all five components in all age groups and in both genders (P< 0.01). Thus, the salient features identified in visual stimuli for different age groups are objectivism, sensory, emotional, interpretive, and responsive, respectively.

Table 3. Chi-Square test to identify the aesthetic characteristics of male and female students in auditory stimuli

Age Group	Gender	Frequencies	Objectivism	Analytical	Sensory	Practical	Symbolic	X ²	Sig
7 to 9	Girl	Frequency	533	447	354	231	194	197.16	0.001*
		Frequency	533	447	354	231	-	148.34	0.001*
	Boy	Frequency	515	452	341	227	201	189.66	0.001*
		Frequency	515	452	341	277	-	134.21	0.001*
9 to 11	Girl	Frequency	435	493	401	304	264	205.32	0.001*
		Frequency	435	493	401	304	264	174.77	0.001*
		Frequency	435	493	401	-	-	123.49	0.001*
	Boy	Frequency	417	478	395	311	248	03.56	0.001*
		Frequency	417	478	395	311	248	178.38	0.001*
		Frequency	417	478	395	-	-	111.82	0.001*
11 to 13	Girl	Frequency	224	341	567	239	184	234.55	0.001*
		Frequency	224	341	567	239	184	147.89	0.001*
		Frequency	224	341	567	239	184	105.74	0.001*
		Frequency	224	341	567	-	-	100.10	0.001*
	Boy	Frequency	206	325	584	246	179	215.06	0.001*
		Frequency	206	325	584	246	179	156.93	0.001*
		Frequency	206	325	584	246	179	109.28	0.001*
		Frequency	206	325	584	-	-	103.63	0.001*
13 to 15	Girl	Frequency	224	312	398	563	275	197.44	0.001*
		Frequency	224	312	398	563	275	165.23	0.001*
		Frequency	224	312	398	563	-	114.90	0.001*
	Boy	Frequency	209	315	401	534	240	192.31	0.001*
		Frequency	209	315	401	534	240	162.29	0.001*
		Frequency	209	315	401	534	-	112.98	0.001*
15 to 17	Girl	Frequency	112	220	345	389	540	239.21	0.001*
		Frequency	112	220	345	389	-	184.02	0.001*
	Boy	Frequency	109	218	327	391	537	246.18	0.001*
		Frequency	109	218	327	391	-	176.39	0.001*

* P<0.01

Table 3 shows the findings of the Chi-Square test to examine the significance of the differences in the frequencies of the content interpreted in the auditory stimuli of different age groups in male and female students. The self-calculated coefficients with a confidence level of 0.99 are significant for comparing the frequencies of all five components in all age groups (P< 0.01). Thus, the salient features identified in auditory stimuli for different age groups are objectivism, analytical, sensory, practical, and symbolic, respectively.

Conclusion

The aim of this study was to identify the stages of visual and auditory aesthetic development in students

based on their gender. After collecting the data through the interview, the process of coding and categorizing the data obtained from the interview showed that the stages of the visual and auditory aesthetic development in the students are as follows: From 7 to 9 years = objectivism (visual) and objectivism (auditory), 9 to 11 years = sensory (visual) and analytical (auditory), 11 to 13 years = emotional (visual) and sensory / emotional (auditory), 13 to 15 years = Interpretive (visual) and practical (auditory), and 15 to 17 years = response / practical (visual) and symbolic (auditory). These stages are obtained by the content analysis method. The content analysis method showed that there is no difference between male and female students in terms of

[Downloaded from psychologica.science.ir on 2022-10-19] [DOR: 20.1001.1.17357462.1401.21.117.8.2] [DOI: 10.52547/JPS.21.115.1315]

aesthetic development stages and high similarity was seen in the categories and themes extracted from each age group. This finding is in line with previous research findings (Rashid et al., 2017; Wessel, 1972; Rashid et al., 2008; Wakabayashi, Kitaguchi, Sato, & Naito, 2021; Deng et al., 2020; Rubber & Balot, 2013; Istok et al., 2009).

Explaining this finding, it can be said that students' aesthetic abilities, like their other mental abilities, are developing and changing. Just as there are changes in the type and form of mental abilities, attention, reasoning, problem-solving, and intelligence during the individual's development, children and adolescents experience changes in terms of aesthetic ability; In this way, at younger ages, the objective aspects are visible, and the further we go, the more sensory, emotional, subjective-objective, practical, and symbolic aspects appear. This shift in aesthetic ability can be due both to neural development (Brown, 2017; Xu, Nichols, & Friedberg, 2019; Belfi et al., 2019) and to the experience of various stimuli from the environment and media (Zhao, Shang, Gao, Huang, & Yu, 2020; Newton, 1967; Kim, Hyun, & Park, 2020).

Both Parsons's model and Hausen's model of aesthetic development assume that age determines the evolution of aesthetics; They also state that experience in observing works of art, and especially aesthetic education, are the most important factors in aesthetic development. These two theories are almost complementary in terms of age in terms of life stages. While Parsons focuses on children 4 years of age and older, Hausen transforms only from adolescence to adulthood. Parsons defines the first stage for preschoolers, the second stage for preschoolers, and the third stage for teens. But what is controversial is to see that their definitions of stages overlap in some way. For Hausen, 16-year-olds use first and second stages ideas, while third-stage ideas are sometimes used around the age of 20. According to Hausen's approach, in the first stage, the viewer of the counter

tells the storytellers and makes personal associations and tangible ideas about the artwork associated with the narrative. Coinciding with Hausen (1983), Parsons states that participants in the first stage like all of the paintings, rate colors, and make free associations. Young children believe that paintings are perfect in most cases, and they prefer colorful works of art and attach great importance to colors. They often understand what is represented and they create free associations with ideas that are embedded in the work of art (Rocha et al., 2020). These findings are consistent with the results of content analysis in this study. Of course, the present study differs from other research by the stimuli used for data collection. These stimuli had more variety and number and covered both visual and auditory contexts, but the stimuli used in Hausen and Parsons's research were visual and painting. However, in addition to using a variety of painting styles (Real, Surreal, and Cubism), this study has used images of natural landscapes in the visual section; It also provided auditory stimuli (Natural and Artificial) to participants.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is taken from Mr. Ahmad Bayat's doctoral dissertation in Psychology at the Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, on the date of approval of the proposal on June 14, 2020. Necessary permits for conducting research have been obtained from the relevant authorities. In addition, ethical principles such as informed and voluntary consent, the least risk, and confidentiality were observed in this study, and the consent of students' parents to participate in this study was obtained.

Funding: This study was conducted as a PhD thesis with no financial support.

Authors' contribution: The first author is the principal investigator of the research, the second author is a supervisor of the dissertation, the third and fourth authors are the advisors of the dissertation.

Conflict of interest: The authors declare no conflict of interest for this study.

Acknowledgments: We would like to thank all the participants in this study as well as the staff of Tuyserkan Education Department.

شناسایی مراحل تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری دانش‌آموزان بر پایه جنسیت آنان

احمد بیات^۱، خسرو رشید^۲، رسول کردنوقایی^۳، ابوالقاسم یعقوبی^۴

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
۲. دانشیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
۳. دانشیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
۴. استاد، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

زمینه: توانایی زیباشناسی افراد و تحول زیباشناسی در پژوهش‌های گوناگون مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، پرداختن به این مسئله نیز مهم است که در گذر از مراحل تحول زیباشناسی، چه تغییراتی از نظر زیباشناسی دیداری و شنیداری روی می‌دهد.

نوع مقاله:

پژوهشی

هدف: در این راستا، هدف اصلی این پژوهش شناسایی مراحل تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری دانش‌آموزان بود.

روش: طرح این پژوهش تحولی و از نوع مقطعی بود. ۳۰۰ دانش‌آموز از شهر تویسرکان به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها با روش مصاحبه و به کمک ابزار پژوهش‌گر ساخته انجام شد. در جریان مصاحبه پاسخ‌های شرکت‌کنندگان به محرک‌های دیداری و شنیداری ثبت و ضبط گردید و پس از آن به روش تحلیل محتوا مورد بررسی قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از آزمون خی دو تجزیه و تحلیل شد.

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۰

بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۱۸

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۲

انتشار برخط: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

یافته‌ها: نتایج این پژوهش نشان داد که توانایی زیباشناسی دیداری دانش‌آموزان در ۵ گام عینی‌گرایی (۷ تا ۹ سال)، حسی (۹ تا ۱۱ سال)، عاطفی (۱۱ تا ۱۳ سال)، تفسیری (۱۳ تا ۱۵ سال)، و عملی - پاسخ‌دهی (۱۵ تا ۱۷ سال) و توانایی زیباشناسی شنیداری آنان نیز در ۵ گام عینی‌گرایی (۷ تا ۹ سال)، تحلیلی (۹ تا ۱۱ سال)، حسی - هیجانی (۱۱ تا ۱۳ سال)، عملی (۱۳ تا ۱۵ سال)، و نمادین (۱۵ تا ۱۷ سال) تحول می‌یابند. نتایج تحلیل خی دو نشان داد که تفاوت فراوانی مقولات شناسایی شده نیز معنادار است ($P < 0/001$). اما بین دختران و پسران از نظر تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری تفاوت معناداری دیده نشد ($P > 0/001$).

کلیدواژه‌ها:

تحول زیباشناسی، زیباشناسی دیداری، زیباشناسی شنیداری

نتیجه‌گیری: توانایی زیباشناسی دانش‌آموزان در هر دوره سنی با دوره‌های پیش و پس از آن تفاوت داشته و دستخوش تحول و دگرگونی می‌شود. از نظر زیبایی‌شناختی، افراد به پدیده‌های پیرامون خویش با دید متفاوتی نگاه می‌کنند. البته در این زمینه تفاوت‌های جنسیتی چندانی مشهود نیست. کاربست این یافته‌ها در نظام آموزش و پرورش می‌تواند باعث بهبود کیفیت برنامه‌ریزی و اجرای بهتر خدمات گردد.

استناد: بیات، احمد؛ رشید، خسرو؛ کردنوقایی، رسول؛ و یعقوبی، ابوالقاسم (۱۴۰۱). شناسایی مراحل تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری دانش‌آموزان بر پایه جنسیت آنان. *مجله علوم روانشناختی*، دوره بیست‌ویکم، شماره ۱۱۵، ۱۳۱۵-۱۳۳۷.

مجله علوم روانشناختی، دوره بیست‌ویکم، شماره ۱۱۵، پاییز (مهر) ۱۴۰۱.

✉ نویسنده مسئول: خسرو رشید، دانشیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. رایانامه: khosrorashid@basu.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۲۲۰۹۱۹۴۵

مقدمه

دامنه زیباشناسی^۱ از فلسفه هنر که یکی از شاخه‌های آن را تشکیل می‌دهد، گسترده‌تر است. این مفهوم نه تنها با ماهیت و ارزش هنر، بلکه با واکنش‌هایی احساسی و هیجانی که به اشیای طبیعی نشان داده می‌شود ارتباط دارد. زیباشناسی به چگونگی تفکر انتقادی و داوری ما درباره اشیاء تجربه شده ما اشاره می‌کند. بنابراین جنبه‌های شناختی ذهن انسان نیز درگیر شناخت زیبایی است. در واقع، زیبایی‌شناسی علمی است که در مورد ادراک مسائل مربوط به زیبایی بحث می‌کند (انصاری، نصرآبادی، لیاقت‌دار، و باقری، ۱۳۹۳). دیویی، فیلسوف بزرگ تعلیم و تربیت، در قرن بیستم زیبایی‌شناسی را وارد مباحث تعلیم و تربیت کرد. وی با نگارش آثار متعددی پیرامون تجربه و هنر، بر آن شد تا هنر و تجربه زیباشناسانه را به متن جریان زندگی عادی بازگرداند. دیوئی (۱۹۳۴) نقل از رشید، طاهری، یارمحمدی، و کریمی، ۱۴۰۰) زیباشناسی را تنها به تفکر انتقادی درباره هنر محدود نمی‌کند. در واقع زیباشناسی هرگونه بحث علمی و قابل پذیرش در میان دانشمندان درباره زیبایی می‌باشد. بحث‌هایی همچون چیستی زیبایی، چگونگی و چرایی درک زیباشناختی، و تحلیل وجوه زیبایی یک موجود خاص مانند یک گل همگی از مباحث زیباشناسی هستند (رشید و بیات، ۱۳۹۸). هرچه درک یک اثر هنری بهتر باشد، احتمال ایجاد رضایت و احساس خوشایند زیباشناختی، بیشتر است. این موضوع بسیار اهمیت دارد، زیرا درک یک اثر تنها به بازنمایی دیداری تصویر محدود نمی‌شود و تفاوت انسان‌ها و اختلاف سن آن‌ها در ادراک زیباشناسانه مؤثر است (نقل از رشید، مهرمحمدی، دلاور و قطریفی، ۱۳۸۷). در این راستا، توجه به تحول زیباشناسی و جنبه‌های گوناگون آن اهمیت ویژه‌ای دارد. پارسونز، جانستون، و دورهام (۱۹۸۷) با توجه به دیدگاه فلسفی کانت در مورد شناخت انسان دیدگاهی را مطرح می‌کنند که در آن شناخت دارای مؤلفه‌های تجربی (یا جهان بیرونی طبیعت)، اخلاقی (یا جهان اجتماعی)، و زیباشناسی (دنیای درونی نیازها و تمایلات) می‌باشد. چون این سه جنبه از شناخت ریشه در دنیای متفاوتی دارند، جدا از هم هستند (نقل از رشید و وورل، ۲۰۱۵). هاوزن (۱۹۸۳) با توجه به میزان قرار گرفتن افراد در معرض آثار هنری پنج الگوی فکری درباره زیبایی را مشخص نمود (رشید و همکاران، ۱۳۸۷). این پنج الگو به عنوان مراحل تحول زیباشناسی ارائه

1. Aesthetic

شده‌اند: (۱) بینندگان شرح‌دهنده، (۲) بینندگان سازنده، (۳) بینندگان دسته‌بندی‌کننده، (۴) بینندگان تفسیرگر، و (۵) بینندگان بازآفرین. پارسونز در سال ۱۹۷۸ الگویی از مراحل تحول زیباشناسی را ارائه داد. او این مراحل را براساس پاسخ‌ها مشخص کرد و مبنای کار خود را نظریه تحول شناختی پیازه و نظریه تحول اخلاقی کلبرگ قرار داد. پنج مرحله‌ای که پارسونز برای تحول زیباشناسی مطرح کرده به شرح زیر است: (۱) علاقه‌مندی: این مرحله پاسخ کودکان سنین پیش‌دستانی را دربر می‌گیرد. توجه افراد در این مرحله به موضوع و رنگ پدیده‌ها جلب می‌شود؛ (۲) زیبایی و واقعیت‌گرایی: این مرحله پاسخ کودکان دبستانی را مشخص می‌کند که مربوط به واقعیت و زیبایی نقاشی است؛ (۳) بیان‌گری یا روشنی: این مرحله پاسخ نوجوانان و داوری درباره همه نقاشی است؛ (۴) اندازه و شکل: در این مرحله بینندگان به خواص اشکال در کار توجه دارند؛ و (۵) استقلال یا خودپروی: در این مرحله بینندگان پاسخ‌های مستقل می‌دهد و آن‌ها را به قاعده و عادت مرسوم محدود نمی‌کند (پارسونز و همکاران، ۱۹۸۷).

زیباشناسی دیداری قابلیت است برای درک بهتر ادراکات دیداری همچون تندیس و نقاشی، بناها و مانند آن که باعث دگرگونی در روحیه و دیدگاه فرد می‌گردد. معیارهای اصلی زیبایی در معماری عبارتند از: الف) فرم و صورت: فرم یکی از معیارهای اصلی زیبایی است که در دو گروه فرم‌های باقاعده و فرم‌های بی‌قاعده قرار می‌گیرد. فرم باقاعده تابع قوانین هندسی، اما فرم بی‌قاعده فاقد ساختار مشخص بوده و غیرقابل پیش‌بینی است. ب) رنگ: تأثیرات رنگ بر بیننده تابع سه عامل است: مکانی که در آن رنگ به کار رفته، فرهنگ، و عوامل روانی - اجتماعی. ج) نشانه‌ها و نمادها: محتوای معنوی یک نماد را می‌توان در معماری به شکل‌های گوناگون بیان کرد؛ همانند توجه به رنگ‌ها، توجه به نوع مصالح در ساختار بنا، و نورپردازی. د) تزئین: یک رکن مهم در معماری که بیشتر بُعد ظاهری دارد تا معنایی و شاید اصلاً از بُعد معنایی برخوردار نباشند و تأکید بر فرم است (حاجی حسین‌نژاد، ۱۳۹۴). در زیباشناسی دیداری معیارهایی عینی همچون خطوط نما، تناسب، ارتفاع نما، و معیارهای ذهنی همانند زمینه‌گرایی، جذابیت، و با معنا بودن بر ادراک زیبایی‌شناسانه تأثیر دارند (نصیری، امیرانتخابی، پوراابراهیمی، و دارابی، ۱۴۰۰).

ابعاد نقش پیش‌بینی‌کننده معناداری نداشتند. پس، توجه به ایجاد زمینه خلایق در دانش‌آموزان دوره ابتدایی از راه اهمیت دادن به مؤلفه‌های فیزیکی زیبایی‌شناسی در فضای آموزشی اهمیت زیادی دارد. کاشفی (۱۳۹۲) در پژوهش خود با بررسی نظریه فرائک سیلی درباره زیباشناسی مفاهیم مطرح شده و مرتبط با زیباشناسی را مورد بحث قرار داده است. او بر این باور است که زیباشناسی از پرداختن به یک امر زیبا به ورطه مفاهیم زیباشناختی گذر کرده است و دامنه گسترده‌تری از پدیده‌ها را دربر می‌گیرد. همچنین، ضمن معرفی نمونه‌هایی با تشریح مدعاهاى ضمنی بحث خود، به توجیه آن‌ها می‌پردازد. در نهایت پس از معرفی و تعیین حدود قلمرو کاربرد مفاهیم زیباشناختی، به تحلیل مقدماتی این مفاهیم و شیوه به کار بردن آن‌ها در توصیف اشیا می‌پردازد. گرمایی، ملکی، بهشتی، و افهمی (۱۳۹۴) با بازشناسی مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر برای برنامه درسی از منظر منابع مکتوب و دیدگاه صاحب‌نظران دریافته‌اند که زیبایی‌شناسی و هنر می‌تواند برای برنامه درسی و عناصر آن مؤلفه‌هایی را ارائه نمایند. در این پژوهش ۷۳ مؤلفه به دست آمد و همه آن‌ها در بررسی مجدد بر پایه دیدگاه صاحب‌نظران هنر و زیبایی‌شناسی، مناسب تشخیص داده شدند. یافته‌های پژوهش بیات، رشید، کردنوقایی، و یعقوبی (۱۴۰۰) درباره رابطه ابعاد حساسیت و هوش زیباشناسی در دانش‌آموزان و مقایسه بر پایه جنسیت و سن نشان داد که بین همه ابعاد حساسیت و هوش زیباشناسی رابطه معنادار وجود دارد ($P < 0/05$). بین دختران و پسران و نیز گروه‌های سنی از نظر هوش زیباشناسی و حساسیت زیباشناسی تفاوت آماری معنادار به دست آمد. همچنین، مدل برآورد شده در این پژوهش از برازش خوبی برخوردار بود. انصاری و همکاران (۱۳۹۳) با تحلیلی بر نظریه تجربه زیباشناسی جان دیویی به این نتیجه رسیدند که در تجربه زیباشناسی عوامل مؤثر و هنرمندانه‌ای مانند احساس، ابراز، و تخیل در کنار خردورزی از اجزای ضروری تربیت به شمار می‌آیند و موجب تکمیل تجربه، درک، معناشناسی، و فهم ارزش در افراد می‌شود. این تجربه منجر به برانگیختن حساسیت و همدردی در بین افراد شده، به بهبود و درک روابط جهان طبیعی و اجتماعی می‌انجامد، و رفتار و داوری‌های اخلاقی را افزایش می‌دهد.

شاملو و حبیب (۱۳۹۲) با تبیین مفهوم‌شناختی معیارهای زیباشناسی در منظر شهر به این نتیجه رسیدند که دستیابی به رویه پایدار زندگی روزمره شهری،

به طور مستقیم به منظر شهر، زیبایی، و توان خلاقانه فضاهای مطلوب آن مرتبط است که همگی مرتبط با زیباشناسی دیداری هستند. منظر شهر بر زندگی مردم، نظم ذهنی و عقلانی فضاهای عمومی شهر برای رویارویی با نیازهای مردم، از نیازهای روانی و زیباشناسانه شهر گرفته تا خلق محیط مورد نیاز تأثیر می‌گذارد. پس منظر شهر سیستمی زنده است که تجمع جریانات پیچیده، ساختارها، ارتباطات، و مالکین آن را شکل می‌دهند. برای دستیابی به محیطی سالم، امن، مناسب و زیبا، باید به منظر شهر از لحاظ زیباشناسی توجه اساسی نمود. همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که منظر شهر جنبه عینی یا قابل ادراک محیط است که به‌نوبه خود واجد فرم، عملکرد، معنا، و به‌ویژه زیبایی است. روزبهانی، بررسی رابطه گشودگی نسبت به تجربه در رابطه با هوش سیال و متبلور توسط مرتضایی و رحیمی‌نژاد (۱۳۹۳) نشان داده است که هر یک از هوش سیال و متبلور با نمره کلی گشودگی نسبت به تجربه و تخیلات دارای رابطه مثبت و معنادار است. همچنین ارتباط مثبت و معناداری بین هوش سیال، و علائق، و باورها مشاهده شد. هوش متبلور نیز دارای رابطه مثبت و معناداری با احساسات و باورها بود. به علاوه، نتایج نشان داد که گشودگی نسبت به تجربه به‌طور کلی دگرگونی‌های هوش سیال را پیش‌بینی می‌کند و تنها تخیلات و باورها از بین مقوله‌های گشودگی به تجربه، هوش متبلور را پیش‌بینی می‌کنند. افهمی، و عبدالوند (۱۴۰۰) با بررسی رابطه جنبه‌های دیداری و ادراک زیبایی‌شناسانه صفحات وب در یک پژوهش موردی دریافته‌اند که مؤلفه‌های طراحی دیداری بر درک کلی از زیبایی‌شناسی اثرگذار است. سه عامل ساختاری وحدت، تنوع، و پویایی عوامل مهم در تقویت ارزش زیبایی‌شناسی در طراحی دیداری پایگاه وب هستند. وحدت تنها عاملی است که با همه ابعاد ادراک ذهنی زیبایی‌شناسی در ارتباط است. همچنین تأثیر زیادی بر هر دو جنبه زیبایی‌شناسی کلاسیک دارد و از راه تأثیرگذاری بر بعد سادگی و ساخت اثر دارد. عامل تنوع با تمامی ابعاد زیبایی‌شناسی ذهنی رابطه منفی دارد. یافته‌های پژوهش رشید و همکاران (۱۳۸۷) نشان داد که زیباشناسی سه مرحله دارد: ۱) عینی‌گرایی (در دوره‌های سنی ۷ تا ۹ سال، ۹ تا ۱۱ سال و ۱۱ تا ۱۳ سال)، ۲) داستان‌سرایی - عاطفه‌گرایی (در دوره‌های سنی ۱۳ تا ۱۵ سال) و ۳) ارزیابی - نمادگرایی (در دوره سنی ۱۵ تا ۱۷ سال). پرویزی، زمانی، و ادیب‌منش (۱۴۰۰) با تبیین ابعاد و مؤلفه‌های هنر و زیباشناسی و تحلیل آن بر پایه آثار و آرای جان

دیویی دریافتند که هنر و زیباشناسی شامل ابعاد: احساس، اخلاقیات، اتحاد، خودآگاهی، کل‌گرایی، و تخیل است و هر یک از این ابعاد مرکب از مؤلفه‌هایی هستند که احساس با ۱۱ مؤلفه؛ اتحاد با ۱۰؛ اخلاقیات با ۱۰؛ خودآگاهی با ۹؛ کل‌گرایی با ۹؛ تخیل با ۸ به ترتیب از بیشترین و کمترین میزان توجه برخوردار هستند. همچنین در بُعد احساس، ابراز احساسات با ۸ و پرورش نگرش‌ها و تمایلات با ۳؛ در بُعد اخلاق، تواضع با ۶ و فداکاری با ۳؛ در بُعد تخیل، شهود ۶ و تجسم فکری با ۲؛ در بُعد اتحاد، یکپارچگی با ۷ و ارتباط موضوع درسی با تجارب مستقیم زندگی با ۳؛ در بُعد خودآگاهی، شناخت توانایی خود با ۶ و مراقبت از خویشان با ۳؛ در بُعد کل‌گرایی، همه‌جانبه‌نگری با ۶ و جامعیت با ۳ به ترتیب بیشترین و کمترین فراوانی را داشتند.

لدر و ندال (۲۰۱۴) در پژوهش خود مدل پردازش اطلاعات توصیفی را برای دریافت و داوری زیباشناختی ارائه کرده‌اند که در آن مراحل تحول زیباشناختی بیان شده است. ضمن این‌که این مدل دربردارنده تعداد زیادی از سبک‌های فردی هنر مدرن، خلاقیت، و مؤلفه‌های شناختی و هیجانی می‌باشد. وانگ و ژائو (۲۰۱۹) با ارائه صدای خوب در مکان مناسب و بررسی تأثیرات ترکیب شنیداری - دیداری بر ترجیح زیبایی‌شناسی افراد دریافتند که به طور کلی، آوازهای پرندگان از یک یا چندگونه، صدای باد و صدای آب روان، لذت زیباشناختی را افزایش می‌دهد؛ درحالی‌که صدای قورباغه آن را کاهش می‌دهد. معرفی آوازهای پرندگان و صداهای باد به مکانی با انواع گوناگون پوشش گیاهی و معرفی صداهای آب روان به منظره‌ای که دارای توپوگرافی موج‌دار و تعداد کمی گیاهان آبرزی است، روش‌های مؤثری برای افزایش تأثیر منظره همراه با صدا بر کیفیت زیبایی است. به طور کلی، اگر پیوند یک محرک شنیداری با محرک دیداری موجود همخوانی داشته باشد، این ترکیب به احتمال زیاد تجربه زیباشناختی را بهبود می‌بخشد.

اثرات یکپارچه‌سازی محرک‌های دیداری و شنیداری بر پتانسیل ترمیم و ترجیح زیبایی‌شناختی در فضاهای سبز شهری توسط دنگ و همکاران (۲۰۲۰) بررسی شده است. از دیدگاه این پژوهش‌گران مناظر دیداری و محرک‌های شنیداری از عناصر جدایی‌ناپذیر یک زیستگاه پایدار به شمار می‌روند. اگرچه تصاویر و صداهای طبیعی تأثیرات مثبتی بر تندرستی انسان دارند، تعداد کمی از پژوهش‌ها اثرات ویژه محرک‌های دیداری و

محرک‌های شنیداری ترکیبی یا مکانیسم‌های ارتقادهنده تندرستی را بررسی کرده‌اند. دنگ و همکاران (۲۰۲۰) دو آزمایش مقایسه‌ای انجام دادند که در آن ۲۰۰ داوطلب بزرگسال را در معرض مجموعه‌ای از محرک‌های دیداری و محرک‌های شنیداری - دیداری قرار دادند. مقیاس ترمیم و ترجیحی اصلاح‌شده برای گردآوری پتانسیل ترمیم شخصی و داده‌های ترجیحی زیبایی‌شناختی درباره تأثیرات افزودن عوامل شنیداری به تصاویر ایجاد شد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که: (۱) ارزش ترمیمی با زمینه‌های آموزشی درباره گیاه‌شناسی و محیط‌زیست ارتباط مثبت دارد. (۲) عوامل دیداری طبیعی (آب طبیعی، بوته‌ها، و گل‌ها) و عوامل شنیداری (صدای آب روان، صداهای گیاهی ناشی از باد، و آواز پرندگان) پیش‌بینی کننده‌های مثبت ارزش ترجیحی و ترجیح یک محرک هستند؛ درحالی‌که فعالیت‌ها و صداهای انسانی پیش‌بینی کننده‌های منفی بودند. (۳) محرک‌های شنیداری و دیداری مربوط به طبیعت به طور معمول دارای امتیازات تندرستی بهتر از محرک‌های دیداری منفرد هستند. (۴) تنوع و پیچیدگی محرک‌های مربوط به طبیعت ویژگی‌های ترمیمی قابل توجهی بودند. (۵) یک محیط ترمیمی کلی شامل یک جنگل کوهستانی با پوشش گیاهی متنوع و صداهای طبیعی است. با در نظر گرفتن کامل محرک‌های دیداری، محرک‌های شنیداری، و فعالیت‌های انسانی می‌توان به محیط‌های ترمیمی در فضای سبز شهری دست یافت. این یافته‌ها اهمیت همکاری چندرشته‌ای و یک رویکرد چندحسی در طراحی محیط‌زیست سلامت محور را برجسته می‌کند.

فاررل (۱۹۷۹) تحول زیباشناسی را برپایه اندازه‌گیری پاسخ‌دهی به محرک‌های زیبا مورد بررسی قرار داده است. او دریافت که توانایی زیباشناسی در سنین گوناگون با همدیگر تفاوت دارد. این تفاوت گروه‌های سنی در توانایی زیباشناسی، همبستگی معناداری با میزان پاسخ‌دهی به محرک‌ها ندارد. در همین راستا، تحول زیباشناسی در دانش‌آموزان دختر (رشید، وورل، و کنی، ۲۰۱۴) و پسر (رشید و وورل، ۲۰۱۵) ایرانی بررسی و برای آن مراحل ارائه شده است. به این صورت که داده‌های آن برپایه پاسخ به یک محرک دیداری (نقاشی) به دست آمد و از نظر تحول زیباشناسی دانش‌آموزان ۷ تا ۱۱ ساله عینی‌گرا، دانش‌آموزان ۱۱ تا ۱۵ ساله ذهنی‌گرا (داستان‌سرا، عاطفه‌گرا، و ارزیابی کننده)، و دانش‌آموزان ۱۵ تا ۱۷ ساله نمادگرا دسته‌بندی شدند.

جای‌گذاری شدند. پس، بر پایه نکاتی که بیان شد و نیز محاسبات انجام شده، نمونه این پژوهش در بردارنده ۳۰۰ دانش‌آموز بود. بر پایه اصول روش تحقیق برای گردآوری داده‌ها با روش مصاحبه، ملاک تعیین تعداد نمونه رسیدن به حد اشباع است. در این پژوهش هنگام مصاحبه با شرکت‌کنندگان یازدهم‌الی چهاردهم (در هر زیرگروه) این ملاک محقق گردید. به کمک روش نمونه‌گیری طبقه‌ای خوشه‌ای، آزمودنی‌ها از مدارس گوناگون در پایه‌ها و دوره‌های تحصیلی مختلف انتخاب شدند. ملاک ورود به این پژوهش، دانش‌آموز بودن فرد شرکت‌کننده و ملاک عدم ورود به پژوهش داشتن هرگونه سابقه آموزش در زمینه‌های گوناگون هنر بود. اصول اخلاقی در پژوهش همانند محرمانگی، رضایت آگاهانه (دانش‌آموز و سرپرست او)، و کمترین احتمال خطر نیز در این پژوهش رعایت شدند. داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS-25 و با روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (خی‌دو) تجزیه و تحلیل شد.

ب) ابزار

برای بررسی تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری از ابزار پژوهش‌گرا ساخته استفاده شد که با اجرای مصاحبه همراه بود. محورهای این مصاحبه بر پایه پیشینه نظری و تجربی (پارسونز و همکاران، ۱۹۸۷؛ روچا، پیژوتو، و خسوس، ۲۰۲۰؛ هاوزن، ۱۹۸۳) در زمینه زیباشناسی و تحول آن تدوین شد. همچنین از متخصصان هنر و روانشناسی نظرخواهی صورت گرفت. مصاحبه با دانش‌آموزان پس از ارائه ۱۷ محرک دیداری و شنیداری به آنان انجام شد. این محرک‌ها در بردارنده ۹ کارت از تصاویر گوناگون (۳ نقاشی از سبک‌های مختلف، ۳ منظره طبیعی با مضامین گوناگون شامل بهار، زمستان، و کویر، و نیز ۳ هنر دستی شامل قالی، کاشی‌کاری، و مجسمه) و ۸ فایل شنیداری (۴ صدای طبیعی در بردارنده صدای رودخانه، پرندگان، باد، و باران و ۴ فایل موسیقی شامل ۲ فایل بی‌کلام و ۲ فایل باکلام از سبک پاپ) بود. درستی^۱ محرک‌های دیداری و شنیداری مورد استفاده در این پژوهش به روش درستی محتوایی و به کمک ضریب توافق بین نظر متخصصان (اساتید رشته‌های هنر و معماری و روانشناسی، و دانشجویان دکتری روانشناسی دانشگاه بوعلی سینا) تأیید شد (CVI = ۰/۷۴). به این ترتیب که از ۵ متخصص هنر و معماری، ۵ متخصص روانشناسی، و ۴

توانایی زیباشناسی افراد در برخورد با طرح‌های مختلف، احساسات گوناگونی را در آنان به وجود می‌آورد. گاهی ممکن است احساس مثبت و تفکرات مثبتی در فرد ایجاد شود و گاه احساس منفی و تفکرات منفی. این نوع از تأثیرات مثبت که ناشی از توانایی زیباشناسی افراد است، منجر به عملکرد بهتر نیز می‌گردد. همچنین، داشتن ویژگی مثبت‌اندیشی می‌تواند به فرد کمک کند تا در جریان زیباشناسی خود برای توضیح و تفسیر طرح‌ها پاسخ بهتری داشته باشد. در مجموع می‌توان گفت که قضاوت‌های زیباشناختی مثبت یک سوگیری مثبت را ایجاد می‌کند که حتی در برابر شواهد تحلیلی منفی نیز محکم و پایدار است (اولریش، ۲۰۰۶). کوپاکس (۲۰۱۱) بر این باور است که زیباشناسی در حوزه موسیقی با خوش‌بینی، همدلی و توانایی تشخیص زبان بدن دیگران ارتباط معنادار دارد. هرچند درباره تحول زیباشناسی پژوهش‌هایی در داخل و خارج از کشور انجام شده است، اما با توجه بررسی انجام شده از سوی پژوهش‌گران، تاکنون مطالعه‌ای ابعاد دیداری و شنیداری تحول زیباشناسی را با در نظر گرفتن جنسیت مورد توجه قرار نداده است. در زمینه برنامه‌ریزی درسی برای دانش‌آموزان این نیاز احساس می‌گردد که مراحل تحول زیباشناسی در این افراد شناسایی شود تا بتوان محتوای درسی را به طور مطلوب و متناسب با سطح تحولی دانش‌آموزان پایه‌های گوناگون ارائه نمود. با توجه به نکاتی که مطرح شد، هدف این پژوهش شناسایی مراحل تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری در دانش‌آموزان دختر و پسر است.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: طرح این پژوهش تحولی و از نوع مقطعی بود. جامعه آماری شامل همه دانش‌آموزان دوره‌های ابتدایی (۴۳۲۵)، متوسطه نخست (۳۷۶۶)، و متوسطه دوم (۴۳۶۹) شهرستان تویسرکان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود (در کل ۱۲۴۶۰ دانش‌آموز). با الگوبرداری از پژوهش رشید و همکاران (۲۰۱۴) پنج زیرگروه سنی (۷ تا ۹ سال، ۹ تا ۱۱ سال، ۱۱ تا ۱۳ سال، ۱۳ تا ۱۵ سال، و ۱۵ تا ۱۷ سال) مورد بررسی قرار گرفتند. همچنین، در این پژوهش دو گروه جنسیتی و دو دسته محرک دیداری و شنیداری وجود دارد که روی هم‌رفته چهار زیرگروه (پسر/دیداری، پسر/شنیداری، دختر/دیداری، و دختر/شنیداری) و نیز پنج رده سنی داشتیم که در زیرگروه‌های هر رده سنی ۱۵ دانش‌آموز

1. Validity

یافته‌ها

یافته‌های جمعیت‌شناختی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. قومیت شرکت‌کنندگان در این پژوهش به تفکیک جنسیت

قومیت	لر	ترک	کرد	فارس	سایر	کل
دختر	۳۹	۲۵	۲۱	۵۳	۱۲	۱۵۰
پسر	۳۵	۲۹	۲۰	۵۵	۱۱	۱۵۰
کل	۷۴	۵۴	۴۱	۱۰۸	۲۳	۳۰۰

در جدول ۱ شاخص‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان دیده می‌شود. بیشترین فراوانی قومیت مربوط به فارس (۱۰۸ دانش‌آموز) و کمترین آن مربوط به سایر (۲۳ دانش‌آموز) است.

در این پژوهش ملاک موردنظر برای تعیین یک مقوله با الگوگیری از پژوهش ایمان و نوشادی (۱۳۹۰) رسیدن به نسبت ۴۰ یا بالاتر در هر زیرگروه سنی بوده است. در ادامه هدف پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. جداول زیر یافته‌های حاصل از مصاحبه با شرکت‌کنندگان و تحلیل محتوای آن‌ها را نشان می‌دهد. جدول ۲ بررسی‌کننده هدف نخست پژوهش (شناسایی مراحل تحول زیباشناسی دیداری دانش‌آموزان دختر و پسر) است. برای شناسایی این مراحل به روش تحلیل محتوای کیفی مقوله‌ای ابتدا کدهای باز شناسایی شده، سپس مقوله‌بندی انجام شد، و در نهایت گزینش بهترین عنوان برای هر یک از مراحل صورت گرفت. آنچه که مورد تحلیل واقع شده است مضمون مصاحبه‌ها بوده نه فراوانی یک واژه.

جدول ۲. مراحل تحول زیباشناسی دیداری به تفکیک جنسیت و سن

سن (نسبت)	جنسیت	نمونه‌هایی از پاسخ‌ها	زیرمقوله‌ها	مقوله‌ها
۹ تا ۷ (۶۹/۵۲)	پسر	بهار پر از سرسبزی و طراوت است. محیط پر از خاک و شن و ماسه کویر را خیلی دوست دارم. زیبایی مجسمه ظرافت کار هنرمند رو نشون میده. در تصویر کوبیسم چیزی جز اسب نمی‌بینم. شکل‌هایی که در کاشی اومده با هم یک کل قشنگ رو نشون میده.	توجه به عناصر موجود در طبیعت. توصیف پدیده‌ها. به کار بردن اجزای عینی در توصیف خود از پدیده‌ها	عینی‌گرایی
۱۱ تا ۹ (۴۱/۸۷)	دختر	بهار به خاطر گل‌ها و درختانش خیلی قشنگه. کناره‌های زرد و رنگ‌های وسط قالی زیباست. عکس کویر به خاطر آدم و تپه‌های شنی و خورشیدی که درش هست خیلی قشنگه.	توجه به عناصر موجود در طبیعت. توصیف پدیده‌ها. به کار بردن اجزای عینی در توصیف خود از پدیده‌ها	عینی‌گرایی
	پسر	دیدن گل‌های رنگارنگ را دوست دارم. از زمین و درخت‌های برفی خوشم می‌آید. نقش‌ها و طرح‌های قالی و رنگ‌های موجود در کاشی خیلی دلنشین است. نقاشی‌ها خیالی و جذاب هستند.	فرد با دیدن محرک‌ها دریافت خود از پدیده‌ها را حس و برون‌ریزی می‌کند.	حسی

¹. Reliability

سن (نسبت)	جنسیت	نمونه‌هایی از پاسخ‌ها	زیرمقوله‌ها	مقوله‌ها
	دختر	از دیدن گل‌ها، گلتیدن در چمن‌زار در بهار و ساختن آدم برفی در زمستان خوشحال می‌شوم. رنگ‌های منظم کاشی نماد صبر و حوصله سازنده آن است. در نقاشی کوبیسم شکل‌های گوناگون از یک‌سری خط‌خطی به وجود آمده‌اند. در نقاشی سورئال انگار که رؤیا و واقعیت درهم شده است مانند داستان‌ها.	فرد با دیدن محرک‌ها دریافت خود از پدیده‌ها را حس و برون‌ریزی می‌کند. توجه به جزئیات	حسی
۱۱ تا ۱۳ (۴۵/۲۶)	پسر	رنگ‌های آبی و قرمز در نقاشی‌ها اون‌ها رو خیلی قشنگ کرده. بهار گل‌های قشنگ و خوشبویی دارد. غروب آفتاب در کویر خیلی قشنگه. رنگ‌ها و طرح‌های کاشی هم خیلی قشنگه. سنگ‌فرش‌های داخل نقاشی رئال زیبا هستند.	فرد در حال دریافت پدیده‌ها و اجزای موجود در محرک‌های ارائه شده است و سپس آن‌ها را به صورت عاطفی توصیف می‌کند.	عاطفی
	دختر	وقتی خورشید به درختان می‌خورد خیلی خوشم می‌آید. مجسمه پیشانی زیبایی دارد و وسایل قشنگی هم در دست دارد. انگار ابرهای نقاشی سورئال رو پروانه‌ها فوت کردن به جای بادبان استفاده میشه. آسمان در فصل زمستان خیلی زیباست. دیدن بهار حس زندگی به من می‌دهد. شکوفه‌های درختان در فصل بهار بسیار زیباست. تپه‌های شنی و غروب آفتاب در کویر خیلی قشنگه. طرح‌هایی که در کاشی و قالی اومده اون‌ها رو خیلی قشنگ کرده. دریا، پروانه، کوه‌ها، و قایق‌های موجود در نقاشی‌ها به اون‌ها زیبایی خاصی داده.	فرد در حال دریافت پدیده‌ها و اجزای موجود در محرک‌های ارائه شده است و سپس آن‌ها را به صورت عاطفی توصیف می‌کند.	عاطفی
۱۳ تا ۱۵ (۴۳/۳۷)	پسر	بهار به من حس شادی می‌دهد و یاد شکوفه و زندگی می‌اندازد و زمستان یاد پیری و خواب. رنگ‌ها و طرح‌های قالی برایم خیلی قشنگ هستند. نقاشی کوبیسم حس غم و دلسوزی، نقاشی سورپال حس پرواز، و نقاشی رئال تفریح شادی، و گرما با خود دارد.	با دیدن محرک‌ها فرد احساساتی را تجربه می‌کند و آن احساسات را تفسیر می‌کند.	تفسیری
	دختر	بهار به من حس شادی می‌دهد و یاد شکوفه و زندگی می‌اندازد و زمستان یاد پیری و خواب. رنگ‌ها و طرح‌های قالی برایم خیلی قشنگ هستند. نقاشی کوبیسم حس غم و دلسوزی، نقاشی سورپال حس پرواز، و نقاشی رئال تفریح شادی، و گرما با خود دارد.	با دیدن محرک‌ها فرد احساساتی را تجربه می‌کند و آن احساسات را تفسیر می‌کند.	تفسیری
۱۵ تا ۱۷ (۵۱/۱۱)	پسر	طرح‌ها و نقش‌های متنوع و زیبا در قالی برایم نشاط آور است. با دیدن مجسمه احساس غریبی به من دست داد. با تصویر فصل‌ها حس شادابی و نشاط دارم. می‌خواهم از این عکس‌ها در اتاقم نصب کنم. ترکیب زیبایی و تخیل نقاشی‌ها جذابیت و تحریر زیادی در من ایجاد کرده است. از این رنگ‌ها می‌توان در جاهای مختلف استفاده کرد.	آن‌چه را که فرد تجربه می‌کند، به صورت عملی و اجرایی درمی‌آورد. انگار که هم‌اکنون با آن پدیده درگیر است.	پاسخ‌دهی (عملی)
	دختر	حس خیلی خوبی دارم. حس زندگی و تولد دوباره دارم. رنگ‌ها حس سرزندگی بهم میدن. رنگ‌ها حس خوبی برام ایجاد میکنن. درباره برخی جزئیات نقاشی‌ها و تصاویر احساس کنجکاوی دارم. می‌توان برخی از این عکس‌ها را با هم ترکیب کرد. از نظم و چیدمان رنگ‌ها لذت می‌برم. دوست دارم از این جور نقاشی‌ها در خانه نصب کنم.	آن‌چه را که فرد تجربه می‌کند، به صورت عملی و اجرایی درمی‌آورد. انگار که هم‌اکنون با آن پدیده درگیر است.	پاسخ‌دهی (عملی)

کل پاسخ‌های هر گروه سنی ÷ مجموع پاسخ‌های هر گروه سنی در مقوله مورد نظر = نسبت*

جنبه از آن تمرکز نموده و پاسخ می‌دهد. البته آن‌گونه که پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در این پژوهش نشان داد تمرکززدایی کودکان در سنین ۷ تا ۹ سال بسیار ساده و ابتدایی بوده و در بیشتر موارد تنها به دو جنبه از محرک‌های دیداری توجه شده است (مانند «رنگ‌ها و اندازه‌ها»، یا «اجزاء و رنگ‌ها»، و یا «اندازه‌ها و اجزاء»).

مقوله حسی: پاسخ‌هایی که کودکان ۹ تا ۱۱ سال به محرک‌های دیداری داشتند، ضمن داشتن ویژگی‌های عینی و توصیفی (همانند سازمان‌دهی، نظم، و تمرکززدایی)، جنبه‌های حسی را نیز دربر دارند. این مقوله با گام نخست مراحل تحول زیباشناسی در دیدگاه هاوزن همپوشانی دارد. کسانی که به هنگام تماشای آثار هنری داستان‌سرایی می‌کنند و با احساسات، خاطرات، و تداعی‌های شخصی خویش، مشاهدات عینی مربوط به آثار هنری را در قالب حکایت و داستان مطرح می‌کنند. در این بخش قضاوت

مقوله عینی‌گرایی: برپایه بررسی‌های انجام شده در پاسخ‌های شرکت‌کنندگان سنین ۷ تا ۹ سال به محرک‌های دیداری، آن‌چه که بیش از همه نمایان می‌باشد، توجه به جنبه‌های عینی این محرک‌ها و توصیف جزئیات موجود در آن‌هاست. منظور از عینیت در پاسخ‌دهی این است که پاسخ‌دهنده پاسخ‌های منطقی دارد و البته در پاسخ‌های خویش تنها به جنبه‌های عینی و ظاهری پدیده‌ها توجه می‌کند. آن‌گونه که پیازه اظهار می‌داشت، کودکان در مرحله عملیات عینی تحول شناختی درباره اشیاء و پدیده‌های عینی به طور منطقی و منظم می‌اندیشند و به طور منطقی پاسخ می‌دهند. شناخت کودکان در این مرحله از تحول به طور سازمان‌یافته‌تر از گذشته و همراه با توصیف پدیده‌ها می‌باشد. از ویژگی‌های مهم دیگری که در این مرحله از تحول شناختی دیده می‌شود تمرکززدایی است. بدین معنا که کودک به جای تمرکز بر یک جنبه از محرک‌ها و پدیده‌ها، روی چند

هستیم که پاسخ‌دهندگان به دنبال روش‌هایی هستند تا بتوانند با کمک این محرک‌ها ایده‌پردازی کنند و این ایده‌ها را در زندگی خود به کار ببرند.

و تفسیر کردن، پاسخ‌دهندگان در این سطح از تحول خود آماده عمل و پاسخ‌دهی هستند. در این راستا، دانش‌آموزان نیاز به استادکار یا مربی ویژه دارند تا بتوانند در حوزه موردنظر پیشرفت کنند. در مقوله عملی شاهد آن

جدول ۳. آزمون‌های دو برای شناسایی ویژگی زیباشناسی دانش‌آموزان دختر و پسر در محرک‌های دیداری

گروه سنی	جنسیت	فراوانی‌ها	عینی‌گرایی	حسی	عاطفی	تفسیری	پاسخ‌دهی	X2	Sig
۹ تا ۷	دختر	فراوانی	۵۴۷	۴۱۲	۳۱۶	۲۱۶	۱۸۵	۲۴۰/۰۰	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۵۴۷	۴۱۲	۳۱۶	۲۱۶	-	-	۱۴۵/۴۱	* ۰/۰۰۱
۱۱ تا ۹	پسر	فراوانی	۵۴۵	۴۲۲	۳۲۰	۲۲۰	۱۹۹	۲۱۴/۱۹	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۵۴۵	۴۲۲	۳۲۰	۲۲۰	-	-	۱۳۷/۴۱	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۴۲۱	۴۸۶	۴۱۱	۳۵۵	۲۴۱	۲۱۰/۰۰	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۴۲۱	۴۸۶	۴۱۱	۳۵۵	۲۴۱	۲۴۱	۱۹۲/۵۲	* ۰/۰۰۱
۱۱ تا ۹	پسر	فراوانی	۴۱۱	۴۶۸	۴۰۲	۳۴۹	۲۳۲	۲۰۲/۴۶	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۴۱۱	۴۶۸	۴۰۲	۳۴۹	۲۳۲	۲۳۲	۱۸۵/۵۵	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۲۱۷	۳۳۰	۵۷۶	۲۶۱	۱۹۵	۲۴۰/۰۰	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۱۷	۳۳۰	۵۷۶	۲۶۱	۲۶۱	۲۶۱	۱۳۲/۲۷	* ۰/۰۰۱
۱۳ تا ۱۱	پسر	فراوانی	۲۱۷	۳۳۰	۵۷۶	۲۶۱	۱۹۵	۱۱۴/۳۶	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۱۷	۳۳۰	۵۷۶	۲۶۱	۲۶۱	۲۶۱	۱۰۸/۰۷	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۲۲۰	۳۳۳	۵۸۰	۲۵۴	۱۸۲	۲۳۷/۸۸	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۲۰	۳۳۳	۵۸۰	۲۵۴	۲۵۴	۲۵۴	۱۴۰/۶۵	* ۰/۰۰۱
۱۳ تا ۱۱	پسر	فراوانی	۲۲۰	۳۳۳	۵۸۰	۲۵۴	۱۸۲	۱۲۱/۴۰	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۲۰	۳۳۳	۵۸۰	۲۵۴	۲۵۴	۲۵۴	۱۰۹/۱۱	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۲۳۳	۳۰۱	۳۸۷	۵۵۰	۴۰۲	۲۳۷/۱۴	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۳۳	۳۰۱	۳۸۷	۳۸۷	۳۸۷	۳۸۷	۱۴۲/۱۶	* ۰/۰۰۱
۱۵ تا ۱۳	پسر	فراوانی	۲۱۱	۳۱۰	۳۹۰	۵۴۱	۵۴۸	۱۲۴/۵۷	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۱۱	۳۱۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۳۹۰	۲۴۲/۲۶	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۱۰۵	۲۰۴	۳۳۶	۳۷۴	۵۵۲	۱۴۵/۵۳	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۱۰۵	۲۰۴	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶	۱۰۸/۳۰	* ۰/۰۰۱
۱۷ تا ۱۵	پسر	فراوانی	۱۱۴	۲۱۳	۳۴۷	۳۸۰	۵۴۸	۲۳۷/۱۸	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۱۱۴	۲۱۳	۳۴۷	۳۴۷	۳۴۷	۳۴۷	۱۵۸/۹۸	* ۰/۰۰۱

* P < 0.01

گروه‌های سنی و در دو جنس معنادار می‌باشند ($P < ۰/۰۱$). پس، ویژگی‌های برجسته شناسایی شده در محرک‌های دیداری برای گروه‌های سنی گوناگون به ترتیب عینی‌گرایی، حسی، عاطفی، تفسیری، و پاسخ‌دهی می‌باشند.

جدول ۳ یافته‌های مربوط به آزمون‌های دو برای بررسی معناداری تفاوت فراوانی‌های محتوای تفسیر شده در محرک‌های دیداری گروه‌های سنی مختلف در دختران و پسران را نشان می‌دهد. ضرایب‌های دو محاسبه شده با سطح اطمینان ۰/۹۹ برای مقایسه فراوانی‌های هر پنج مؤلفه در همه

اشتراک دارند. هیجان و هیجان‌خواهی از ویژگی‌های دوران نوجوانی است. با تحول فرد و گذار از کودکی به نوجوانی، افراد در سنین ۱۱ تا ۱۳ سال در پاسخ به محرک‌های شنیداری ضمن توجه به جنبه‌های حسی، به جنبه‌های هیجانی آن توجه نموده و برداشت‌ها و تفسیرهایی را بیان کرده‌اند که به‌وجود آمدن و لذت بردن از صداها را نشان می‌دهد. واکنش‌های عاطفی که پاسخ‌دهندگان به محرک‌های شنیداری داده‌اند، دلنشینی و جذابیت محرک‌ها برای فرد را نشان می‌دهد.

مقوله عملی: در این مقوله، ضمن توجه به توصیف هر محرک شنیداری از سوی پاسخ‌دهنده، بیش از هر چیزی به جنبه‌های عملی این محرک‌ها پرداخته شده است. در این راستا، محتوای اغلب پاسخ‌ها و نظرات پاسخ‌دهندگان درباره رویدادها و کارهایی است که عملاً همراه با آن محرک‌ها تجربه می‌کنند. همچنین، در این مقوله به این نکته توجه شده است که هر پدیده چه ویژگی‌هایی دارد و آن ویژگی‌ها در دنیای واقعی چه کارکرد و نقشی ایفا می‌کنند.

مقوله نمادین: با افزایش سن و گسترش دامنه تجربه‌های فرد و به دنبال آن تحول شناختی، برداشت‌ها و تفسیرهای مربوط به محرک‌های ارائه شده پیشرفت کرده و از حالت عینی، حسی، و توصیفی به حالت نمادین تبدیل شده است. منظور از مقوله نمادین آن است که برداشت‌ها و تفسیرهای ارائه شده در بردارنده مفاهیم و توضیحاتی است که جنبه حسی صرف ندارد و علاوه بر آن نشان‌گر قوه تخیل و اندیشه انتزاعی در پاسخ‌دهندگان است. زیرا احتمالات گوناگون در یک موقعیت را تفسیر می‌کند، موارد ارائه شده در یک محرک را به هم پیوند می‌دهد، و نیز برخی از نشانه‌های هر محرک را نمادی برای یک چیز خاص در نظر می‌گیرد.

جدول ۵ یافته‌های مربوط به آزمون‌های دو برای بررسی معناداری تفاوت فراوانی‌های محتوای تفسیر شده در محرک‌های شنیداری گروه‌های سنی مختلف در دانش‌آموزان دختر و پسر را نشان می‌دهد. ضرایب‌های دو محاسبه شده با سطح اطمینان ۰/۹۹ برای مقایسه فراوانی‌های هر پنج مؤلفه در همه گروه‌های سنی معنادار می‌باشند ($P < ۰/۰۱$). پس، ویژگی‌های برجسته شناسایی شده در محرک‌های شنیداری برای گروه‌های سنی گوناگون به ترتیب عینی‌گرایی، تحلیلی، حسی، عملی، و نمادین هستند.

مقوله عینی‌گرایی: کودکان سنین ۷ تا ۹ سال با شنیدن محرک‌های ارائه شده در بخش دوم (محرک‌های شنیداری) بیش از هر چیز پاسخ‌هایی را ارائه کرده‌اند که نشان‌گر دریافت‌های عینی است. حس شنیدن به عنوان یکی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین حواس پنج‌گانه به‌شمار می‌رود. همواره برای درک محیط پیرامون و برای یادگیری کانال شنیداری مورد توجه بوده است. این درک در گروه سنی ۷ تا ۹ ساله درون‌مایه عینی دارد. در این راستا، پاسخ‌دهندگان ۷ تا ۹ ساله به جنبه‌های عینی محرک‌های شنیداری توجه داشته و برداشت‌ها و تفسیرهای ارائه شده از سوی آنان در بردارنده نکاتی است که بیان‌گر دریافت و گزارش سطحی می‌باشد. به ارتباط درونی بین اجزای محرک‌ها توجه چندانی نشده است. عنصر اصلی که در گزارش‌های ارائه شده دیده می‌شود، این است که آن‌چه تجربه شده به همان صورت گزارش شده است.

مقوله تحلیلی: برداشت‌هایی را که افراد ۹ تا ۱۱ ساله در واکنش به محرک‌های شنیداری ارائه کرده‌اند، نشان می‌دهد که فرد عناصر مربوط به محرک‌های شنیداری را تجزیه و تحلیل نموده و به جای ارائه یک پاسخ کلی، مؤلفه‌های گوناگون این محرک‌ها را مورد توجه قرار داده است. برای نمونه یکی از پاسخ‌دهندگان گفته است: «باران صدای زیبایی دارد اما رعد و برق خیلی ترسناک». بدین صورت، این مقوله همخوان با گام تحلیل در مراحل هدف‌های حوزه شناختی بلوم می‌باشد. منظور بلوم از تحلیل توانایی تقسیم مطالب کلی به اجزای تشکیل‌دهنده آن و بیان روابط قسمت‌های متفاوت یک مطلب و شناخت اصول حاکم بر ساخت آن مطلب است. این مرحله دارای سه خرده‌طبقه متمایز کردن، سازمان دادن و نسبت دادن است. این سه خرده‌طبقه نیز به نوعی در پاسخ‌های دریافت شده از شرکت‌کنندگان ۹ تا ۱۱ ساله دیده می‌شود: «ترکیب صدای فلوت و پیانو رو در آهنگ‌ها خوشم می‌آید».

مقوله حسی (هیجانی): پاسخ‌هایی که دانش‌آموزان ۱۱ تا ۱۳ سال به محرک‌های شنیداری داده‌اند نشان می‌دهد که در کنار توجه به جنبه‌های حسی و شنیداری هر محرک (پرداختن به ویژگی‌های صوتی محرک‌های شنیداری و اجزای آن)، توصیف آن‌چه که پاسخ‌دهنده تجربه کرده، اهمیت ویژه‌ای داشته است. با این که محرک‌ها برای همه شرکت‌کنندگان یکسان بود، اما توصیف هر یک از آنان تفاوت‌هایی را با یکدیگر داشت و البته از این نظر که توجه و تأکید بر جنبه‌های حسی و شنیداری بوده است، با هم

جدول ۵. آزمون‌های دو برای شناسایی ویژگی زیباشناسی دانش‌آموزان دختر و پسر در محرک‌های شنیداری

گروه سنی	جنسیت	فراوانی‌ها	عینی‌گرایی	حسی	عاطفی	تفسیری	پاسخ‌دهی	X2	Sig
۹ تا ۷	دختر	فراوانی	۵۳۳	۴۴۷	۳۵۴	۲۳۱	۱۹۴	۱۹۷/۱۶	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۵۳۳	۴۴۷	۳۵۴	۲۳۱	-	-	۱۴۸/۳۴	* ۰/۰۰۱
۱۱ تا ۹	پسر	فراوانی	۵۱۵	۴۵۲	۳۴۱	۲۲۷	۲۰۱	۱۸۹/۶۶	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۵۱۵	۴۵۲	۳۴۱	۲۲۷	-	-	۱۳۴/۲۱	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۴۳۵	۴۹۳	۴۰۱	۳۰۴	۲۶۴	۲۰۵/۳۲	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۴۳۵	۴۹۳	۴۰۱	۳۰۴	-	-	۱۷۴/۷۷	* ۰/۰۰۱
	پسر	فراوانی	۴۲۷	۴۷۸	۳۹۵	۳۱۱	۲۴۸	۲۰۳/۵۶	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۴۲۷	۴۷۸	۳۹۵	۳۱۱	-	-	۱۷۸/۳۸	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۴۲۷	۴۷۸	۳۹۵	-	-	۱۱۱/۸۲	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۲۴	۳۴۱	۵۶۷	۲۳۹	۱۸۴	۲۳۴/۵۵	* ۰/۰۰۱	
	دختر	فراوانی	۲۲۴	۳۴۱	۵۶۷	۲۳۹	۱۸۴	۱۴۷/۸۹	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۲۴	۳۴۱	۵۶۷	۲۳۹	-	-	۱۰۵/۷۴	* ۰/۰۰۱
۱۳ تا ۱۱	پسر	فراوانی	۲۰۶	۳۲۵	۵۸۴	۲۴۶	۱۷۹	۲۱۵/۰۶	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۰۶	۳۲۵	۵۸۴	۲۴۶	-	-	۱۵۶/۹۳	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۲۰۶	۳۲۵	۵۸۴	۲۴۶	۱۷۹	۱۰۹/۲۸	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۰۶	۳۲۵	۵۸۴	۲۴۶	-	-	۱۰۳/۶۳	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۲۲۴	۳۱۲	۳۹۸	۵۶۳	۲۷۵	۱۹۷/۴۴	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۲۴	۳۱۲	۳۹۸	۵۶۳	-	-	۱۶۵/۲۳	* ۰/۰۰۱
۱۵ تا ۱۳	پسر	فراوانی	۲۰۹	۳۱۵	۴۰۱	۵۳۴	۲۴۰	۱۱۴/۹۰	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۲۰۹	۳۱۵	۴۰۱	۵۳۴	-	-	۱۹۲/۳۱	* ۰/۰۰۱
	دختر	فراوانی	۱۱۲	۲۲۰	۳۴۵	۳۸۹	۵۴۰	۲۳۹/۲۱	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۱۱۲	۲۲۰	۳۴۵	۳۸۹	-	-	۱۸۴/۰۲	* ۰/۰۰۱
۱۷ تا ۱۵	پسر	فراوانی	۱۰۹	۲۱۸	۳۲۷	۳۹۱	۵۳۷	۲۴۶/۱۸	* ۰/۰۰۱
	فراوانی	۱۰۹	۲۱۸	۳۲۷	۳۹۱	-	-	۱۷۶/۳۹	* ۰/۰۰۱

* P < 0.01

جدول ۶. مقایسه مراحل تحول زیباشناسی دانش‌آموزان دختر و پسر

متغیر	F	معناداری	t	df	معناداری	تفاوت میانگین
تحول زیباشناسی	۰/۰۰۷	۰/۹۳۶	۰/۲۴۴	۲۹۸	۰/۸۰۷	۰/۰۴

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش شناسایی مراحل تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری دانش‌آموزان بر پایه جنسیت آنان بود. پس از گردآوری داده‌ها از راه مصاحبه، فرآیند کدگذاری و مقوله‌یابی داده‌های به دست آمده از مصاحبه

مندرجات جدول ۶ تفاوت بین مراحل تحول زیباشناسی دانش‌آموزان دختر و پسر را نشان می‌دهد. از آن‌جا که مقادیر F و t به دست آمده (به ترتیب ۰/۰۰۷ و ۰/۲۴۴) معنادار نیستند ($P > ۰/۰۵$) تفاوت بین دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر مراحل تحول زیباشناسی معنادار نمی‌باشد.

نشان داد که مراحل تحول زیباشناسی دیداری و شنیداری دانش‌آموزان به صورت زیر است:

از سن ۷ تا ۹ سال عینی‌گرایی (دیداری) و عینی‌گرایی (شنیداری)، ۹ تا ۱۱ سال حسی (دیداری) و تحلیلی (شنیداری)، ۱۱ تا ۱۳ سال عاطفی (دیداری) و حسی / هیجانی (شنیداری)، ۱۳ تا ۱۵ سال تفسیری (دیداری) و عملی (شنیداری)، و ۱۵ تا ۱۷ سال پاسخ‌دهی / عملی (دیداری) و نمادین (شنیداری). این مراحل به کمک تحلیل محتوا به روش تحلیل مضمون به دست آمده است. روش تحلیل محتوا نشان داد که از نظر مراحل تحول زیباشناسی تفاوتی بین دانش‌آموزان دختر و پسر وجود ندارد و در مقوله‌ها و مضامین استخراج شده از هر گروه سنی همخوانی و همانندی بالایی دیده شد. این یافته با یافته‌های پژوهش‌های پیشین (رشید و همکاران، ۱۳۹۶؛ و سل، ۱۹۷۲؛ رشید و همکاران، ۱۳۸۷؛ و اکابایاشی، کیتاگوچی، ساتو، و نایتو، ۲۰۲۱؛ دنگ و همکاران، ۲۰۲۰؛ ربر و بالوت، ۲۰۱۳؛ ایستوک و همکاران، ۲۰۰۹) همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که توانایی زیباشناختی دانش‌آموزان همانند دیگر توانایی‌های ذهنی آنان در حال تحول و دگرگونی است. همان‌گونه که در نوع و شکل توانش‌های ذهنی، توجه، استدلال، حل‌مسأله، و هوش در جریان تحول افراد دگرگونی‌هایی روی می‌دهد، کودکان و نوجوانان از نظر توانایی زیبایی‌شناختی دگرگونی‌هایی را تجربه می‌کنند؛ به این صورت که در سنین کمتر جنبه‌های عینی نمایان هستند و هرچه که جلوتر می‌رویم جنبه‌های حسی، هیجانی، ذهنی - انتزاعی، عملی، و نمادین بیشتر پدیدار می‌شوند. این تحول در توانایی زیباشناسی می‌تواند هم ناشی از تحول عصبی (براون، ۲۰۱۷؛ خاو، نیکولز، و فریدبرگ، ۲۰۱۹؛ بلفی و همکاران، ۲۰۱۹) و هم ناشی از تجربه محرک‌های گوناگون از محیط پیرامون و رسانه (ژائو، شانگ، گائو، هوانگ، و یو، ۲۰۲۰؛ نیوتن، ۱۹۶۷؛ کیم، هیون، و پارک، ۲۰۲۰) باشد.

هم مدل پارسونز و هم مدل هاوزن درباره تحول زیباشناسی فرض می‌کنند که سن تعیین‌کننده مرتبط با تحول زیباشناسی است؛ همچنین بیان می‌دارند که تجربه در مشاهده آثار هنری و به‌ویژه آموزش زیبایی‌شناختی، مهم‌ترین عوامل در تحول زیباشناسی افراد هستند. این دو نظریه با توجه به مراحل زندگی از نظر سن تقریباً مکمل یکدیگر هستند. درحالی‌که تمرکز پارسونز بر روی کودکان ۴ ساله به بالا است، هاوزن تنها از نوجوانی تا بزرگسالی

به تحول می‌پردازد. پارسونز گام نخست را برای کودکان پیش‌دستانی، مرحله دوم را برای کودکان دبستانی و گام سوم را برای نوجوانان تعریف می‌کند. اما آنچه بحث برانگیز است، دیدن این است که تعریف آن‌ها از مراحل به نحوی با هم همپوشانی دارند. برای هاوزن، نوجوانان ۱۶ ساله از ایده‌های مرحله نخست و دوم استفاده می‌کنند، درحالی‌که ایده‌های گام سوم گاهی در حدود سن ۲۰ سالگی استفاده می‌شوند. برپایه رویکرد هاوزن، در گام نخست، بیننده شمارنده، ناظران داستان‌هایی را بیان می‌کنند و تداعی‌های شخصی و نظراتی ملموس در مورد اثر هنری که با روایت در ارتباط است را انجام می‌دهند. همسو با هاوزن (۱۹۸۳)، پارسونز بیان می‌کند که در گام نخست (ترجیح) ناظران تقریباً همه نقاشی‌ها را دوست دارند، به رنگ‌ها امتیاز می‌دهند و تداعی‌های آزاد را انجام می‌دهند. بچه‌های کوچک بر این باورند که نقاشی‌ها در بیشتر موارد بی‌نقص هستند و آثار هنری رنگارنگ را ترجیح می‌دهند و به رنگ‌ها اهمیت زیادی می‌دهند. آن‌ها اغلب آن‌چه را که بازنمایی می‌شود، می‌فهمند و تداعی‌های آزاد ایده‌هایی را ایجاد می‌کنند که در اثر هنری تثبیت شده است (نقل از روچا، پیژوتو، و خسوس، ۲۰۲۰). این یافته‌ها با نتایج به دست آمده از تحلیل محتوا در این پژوهش همسو می‌باشد. البته این تفاوت وجود دارد که در پژوهش حاضر محرک‌های مورد استفاده تنوع و تعداد بیشتری داشته و هم زمینه دیداری را پوشش داده و هم زمینه شنیداری را بررسی کرده است. محرک‌های مورد استفاده در پژوهش هاوزن و پارسونز دیداری و از نوع نقاشی بوده است. اما، این پژوهش علاوه بر استفاده از انواع سبک‌های نقاشی (رنال، سورنال، و کویسم)، تصاویر مربوط به مناظر طبیعی را در بخش دیداری به کار برده است؛ همچنین محرک‌های شنیداری (طبیعی و ساختگی) را به شرکت‌کنندگان ارائه کرده است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین مراحل تحول زیباشناسی دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود ندارد. بدین معنا که هم پسرها و هم دخترها گام‌هایی را که در جریان تحول زیباشناسی پشت سر می‌گذارند، به یک صورت و با یک ترتیب است. این یافته با نتایج به دست آمده در پژوهش اکابایاشی و همکاران (۲۰۲۱)، و مک‌مانوس و فورنام (۲۰۰۶) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که با وجود تفاوت‌هایی که دخترها و پسرها در حوزه‌های گوناگون دارند، اما به خاطر دسترسی به محرک‌های نسبتاً یکسان، فرهنگ و زبان مشترک، و نیز

دریافت آموزش سیستماتیک و هماهنگ از نظام آموزش و پرورش رسمی، تفاوت معناداری بین تحول زیباشناسی آنان دیده نمی‌شود. از آنجایی که محیط زندگی، شیوه تعاملات، و روش یادگیری دانش‌آموزان تفاوت چندانی با هم ندارد، این امر مشهود است که مراحل تحول و دگرگونی زیباشناسی در دختران و پسران به طور همانند پیش می‌رود. در همین راستا، چراغ‌زاده (۱۳۸۸)؛ به نقل از رشید و همکاران، (۱۴۰۰) در پژوهش خود دریافت که بین دیدگاه‌های آموزگاران مرد و زن درباره میزان تأکید کتاب‌های دوره راهنمایی بر تربیت هنری و آموزش هنر تفاوتی وجود ندارد. که این عامل نیز می‌تواند همسو با یافته به دست آمده در پژوهش حاضر، تفاوت بین دختر و پسر از نظر زیباشناسی را کاهش دهد. از سوی دیگر، داشتن سیستم یکسان در تربیت هنری و زیباشناختی، نوعی همانندی و همسویی بین تحول زیباشناسی دانش‌آموزان دختر و پسر ایجاد می‌کند. همگام با اندیشیدن درباره تجربه‌های زیباشناختی، درک زیباشناسی افراد نیز گسترش می‌یابد. هنگامی که فرد یاد می‌گیرد تا درباره رویارویی خود با جهان پیرامون بیندیشد، یک توانایی درونی برای فهم تجربه‌های زیباشناختی نیز به دست می‌آورد. این توانایی در جریان تحول افراد، دچار دگرگونی می‌شود. به این ترتیب، ما با مراحل تحول در توانایی زیباشناسی روبرو هستیم که در این پژوهش به آن‌ها پرداخته شد. این تغییر و تحول با یادگیری نیز ارتباط دارد. یادگیری در هنر به معنای آموختن شیوه‌های اندیشه و بنابر آن گسترش دامنه آموخته‌های پیشین درباره محرک‌ها و پدیده‌های هنرمندانه است. شناخت روابط کیفی شنیداری و دیداری در محرک‌های گوناگون، شکلی از مطالعه منطقی در زمینه‌ای است که ما از حواس، تخیل، راهبردهای ذهنی، و ارزیابی خود استفاده می‌کنیم تا برداشتی از محرک‌های گوناگون را در ذهن خود به وجود آوریم. در این راستا، پیوند بین هیجان‌ها و حس‌های بدنی، هسته اصلی زیباشناسی را شکل می‌دهد و نیز از آنجا که عوامل روانی و اجتماعی بر

ادراکات انسان اثر دارند، در احساس و ادراک او از زیبایی نیز مؤثر خواهند بود. پس می‌توان گفت که در جریان تحول توانایی زیباشناسی در افراد، تجربه‌های گوناگون آنان در دوران مختلف تحول و نیز میزان یادگیری درباره پدیده‌های زیبا و هنرمندانه در روند تحول این توانایی اثرگذار هستند. اجرای مجازی برخی از مصاحبه‌ها از جمله محدودیت‌های این پژوهش است. همچنین روش این پژوهش تحولی و از نوع مقطعی بود. این روش دگرگونی‌های شرکت‌کنندگان در طول زمان را نمی‌تواند بررسی کند. پس، پیشنهاد می‌گردد از روش پژوهش طولی در بررسی تحول زیباشناسی افراد استفاده شود. بررسی ارتباط زیباشناسی دیداری و شنیداری نیز به دیگر پژوهش‌گران پیشنهاد می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری آقای احمد بیات در رشته روانشناسی در دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی دانشگاه بوعلی سینا همدان به تاریخ تصویب پروپوزال ۲۵ خرداد ۱۳۹۹ می‌باشد. مجوزهای لازم برای اجرای پژوهش از مراجع مربوطه اخذ شده است. ضمناً اصول اخلاقی همچون رضایت آگاهانه و داوطلبانه، کمترین احتمال خطر، و محرمانگی در این پژوهش رعایت شده و نیز رضایت پدر و مادر دانش‌آموزان برای شرکت در این پژوهش جلب شد.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و با هزینه شخصی دانشجو انجام شد.
نقش هر یک از نویسندگان: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول، به راهنمایی نویسنده دوم، و مشاوره نویسندگان سوم و چهارم می‌باشد.

تضاد منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند که این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی ندارد.
تشکر و قدردانی: بدین وسیله از همه شرکت‌کنندگان در این پژوهش و نیز کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان تویسرکان تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

- Alborzi, M., Khoshbakht, F., & Mosavizadeh, M. (2021). Designing a model of physical aesthetics in educational spaces and explaining the creativity model of elementary students: A mix method approach. *Curriculum Research*, 11(1), 56-76. (Persian) https://jcr.shirazu.ac.ir/article_6324.html
- Ansari, M., Nasrabadi, H., Liaghatdar, M., & Bagheri, Kh. (2014). Analyzing the theory of aesthetic experience of John Dewey. *Research in Curriculum Planning*, 11 (41): 62-51. (Persian) http://jsr-e.khuisf.ac.ir/article_534328.html?lang=fa
- Bayat, A., Rashid, Kh., Kord-Noghabi, R., & Yaghoobi, A. (2022). Investigating the relationship among dimensions of aesthetic sensitivity and intelligence in students: Comparing based on gender and age. *Advances in Cognitive Sciences*, 24(1). (Persian) <https://icssjournal.ir/article-1-1326-fa.html>
- Belfi, A. M., Vessel, E. A., Briemann, A., Isik, A. I., Chatterjee, A., Leder, H., ... & Starr, G. G. (2019). Dynamics of aesthetic experience are reflected in the default-mode network. *NeuroImage*, 188, 584-597. DOI: 10.1016/j.neuroimage.2018.12.017
- Brown, P. (2017). The other AI: How aesthetic intelligence can transform your brand. <https://www.bigcommerce.com/blog/aesthetic-intelligence/>
- Deng, L., Luo, H., Ma, J., Huang, Z., Sun, L. X., Jiang, M. Y., ... & Li, X. (2020). Effects of integration between visual stimuli and auditory stimuli on restorative potential and aesthetic preference in urban green spaces. *Urban Forestry & Urban Greening*, 53, 126702. DOI: 10.1016/j.ufug.2020.126702
- Ebrahimi, A., Zanganeh, F., Jafarian, H., Mohammadi, M. (2021). Analysis of aesthetics education curriculum and identification of aesthetic education strategies in Farhangian University. *Research in Teaching*, 8(4), 164-192. (Persian) https://trj.uok.ac.ir/article_61675.html
- Farrell, E. (1979). Stages in aesthetic development: measuring aesthetic response. *Review of Research in Visual Arts Education*, 6(1), 21-28. <https://www.jstor.org/stable/20715276>
- Garmabi, H. A., Malaki, H., Beheshti, S., Afhami, R. (2016). Reconsideration of aesthetic and artistic elements for curriculum in written resources and expert's viewpoints. *Curriculum Studies*, 10(39), 49-70. (Persian) http://www.jcsicsa.ir/article_60743.html
- HajiHosseinnejad, Gh. (2015). Image aesthetics. Tehran: Tarbiat. (Persian) <https://www.adinehbook.com/gp/product/9646130883>
- Hargreaves, D. J., North, A. & Schubert, E. (2013). Comment on review article by Patrik Juslin: From everyday emotions to aesthetic emotions: Towards a unified theory of musical emotions. *Physics of Life Reviews*, 10, 269-270. DOI: 10.1016/j.plrev.2013.07.007
- Iman, M., & Noshadi, M. R. (2011). Qualitative content analysis. *The Standard of Research in the Humanities*, 3 (2), 15-44. (Persian) <http://pajohesh.nashriyat.ir/node/62>
- Istok, E., Brattico, E., Jacobsen, T., Krohn, K., Muller, M. & Tervaneimi, M. (2009). Aesthetic responses to music: A questionnaire study. *Musicae Scientiae*, 2, 183-206. <https://doi.org/10.1177/102986490901300201>
- Kashefi, M. (2014). Aesthetic transition from beautiful to the abyss of aesthetic concepts: Introducing and analyzing aesthetic concepts of Frank Sibley. *Kimiya-ye-Honar*, 2(7), 43-62. (Persian) <https://kimiahonar.ir/article-1-82-fa.html&sw=>
- Kazemi, S. (2019). The effect of teaching aesthetics on the academic achievement of experimental sciences. *Educational Leadership and Management*, 13(1), 215-229. (Persian) http://edu.journals.iaugarmsar.ac.ir/article_665971.html?lang=fa
- Khaw, M. W., Nichols, P., & Freedberg, D. (2019). Speed of person perception affects immediate and ongoing aesthetic evaluation. *Acta Psychologica*, 197, 166-176. DOI: 10.1016/j.actpsy.2019.05.006
- Kim, D., Hyun, H., & Park, J. (2020). The effect of interior color on customers' aesthetic perception, emotion, and behavior in the luxury service. *Retailing and Consumer Services*, 57, 102252. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102252>
- Kopkas, J. M. (2011). *Soundings: Musical Aesthetics in Music Education Discourse from 1907 to 1958*. Dissertation, Georgia State University. <https://doi.org/10.57709/2088836>

- Boghee (holy mausoleum) from Gilan. *Fine Arts - Visual Arts*, 41, 13-22. (Persian)
https://jfvava.ut.ac.ir/article_22312.html
- Shamlou, Sh., & Habib, F. (2014). Explaining the cognitive conception of cityscape aesthetics criteria. *Hoviate Shahr*, 7(16), 5-14. (Persian)
https://hoviatsshahr.srbiau.ac.ir/article_2714.html
- Ulrich, K. T. (2006). *DESIGN: creation of artifacts in society*. Wharton: Coursera.
<https://www.coursera.org/learn/design>
- Wang, R., & Zhao, J. (2019). A good sound in the right place: Exploring the effects of auditory-visual combinations on aesthetic preference. *Urban Forestry & Urban Greening*, 43, 126356.
<https://doi.org/10.1016/j.ufug.2019.05.018>
- Wessell, L. P. (1972). Alexander Baumgarten's contribution to the development of aesthetics. *Aesthetics and Art Criticism*, 30(3), 333-342. DOI: 10.2307/428739
- Wakabayashi, M., Kitaguchi, M., Sato, H., & Naito, T. (2021). Experimental verification for perceptual and cognitive processing of visual aesthetic experiences. *Vision Research*, 185, 68-76.
<https://doi.org/10.1016/j.visres.2021.04.003>
- Zhao, L., Shang, M., Gao, F., Li, R., Huang, F., & Yu, J. (2020). Representation learning of image composition for aesthetic prediction. *Computer Vision and Image Understanding*, 199, 103024. DOI: 10.1016/j.cviu.2020.103024

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی